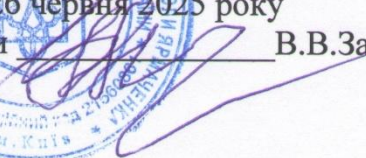

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Рішенням вченої ради
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
протокол №8 від 26 червня 2025 року
Голова вченої ради В.В.Засенко

Спеціальність
Освітня програма
Ступінь

А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями), С4 Психологія
Спеціальна педагогіка/ Спеціальна психологія
Доктор філософії

Шифр дисципліни

ВД10

Назва дисципліни

Українська жестова мова і дактильне
мовлення у дискурсах глухоти

Навчальний рік

2025-2026

Кількість кредитів
ЄКТС (годин)

2 кредити (60 годин)

Статус

вибіркова дисципліна

**Короткий
опис
дисципліни**

Сучасна парадигма гуманістичного і гуманного ставлення у суспільстві до осіб з особливими освітніми потребами (ООП), в тому числі і з порушеннями слуху, напряду пов'язана з вирішенням питань їхньої соціалізації, інтеграції, інклюзії. Тому для підсилення основних дисциплін психолого-педагогічного профілю варто додавати і вибірккову «Теорія і практика української жестової мови і дактильного мовлення», можливості і переваги якої полягають у: а) необхідності викладу сучасних джерел соціокультурної концепції глухоти з урахуванням прикладного аспекту вивчення української жестової мови; б) розумінні значення і ролі української жестової мови у когнітивній, комунікативній діяльності жестомовних осіб, визнанні їхніх прав щодо можливості здобувати освітні рівні за допомогою зручних і доступних компенсаторних, розвивальних засобів спілкування, навчання, виховання; в) диференціації форм жестового і дактильного мовлення, функцій мови, особливостей представлення і розуміння інформації глухими і зі зниженим слухом особами; г) ознайомленні з методиками оволодіння форм мовлення засобами мови (УЖМ і української дактилології) з організації. Комунікативного середовища; д) наданні мовознавчих знань, практичних умінь і відпрацюванні навичок практичного використання форм мовлення (дактильного, жестового) та елементарного зчитування інформації за допомогою цих форм у помірному темпі, що відповідає достатньому рівню опанування жестомовних комунікативних компетенцій.

Викладач

Кульбіда С.В.

Контакти

Тел +380501435150

Emai svk5554@gmail.com
l

Час для
консультацій

понеділок, четвер, 10.00-12:00

Мета курсу	- озброєння здобувачів необхідним рівнем мовно (мовленнєвої, комунікативної) професійної компетенції, яка забезпечували б їм можливість використання практичних навичок опанування української жестової мови, дактилювання у професійній діяльності з жестомовними особами
-------------------	--

Завдання курсу

1. Ознайомити з основними аспектами соціокультурного феномену глухоти в межах фонду знань, роллю і значенням української жестової мови (УЖМ), дактилології у розвитку, системі комунікації жестомовних осіб.
2. Формувати основи жестомовної комунікативної компетенції при вивченні української дактилології, УЖМ у жестомовних осіб різного віку у видах сурдознавчої, мовної діяльності, зокрема навчально-виховної, компенсаційно-розвиткової, діагностико-аналітичної, консультативної, методичної, перекладацької та ін.;
3. Розкрити особливості опанування візуальними, мовними, мовленнєвими, комунікативними стратегіями у професійній діяльності з жестомовними особами.

Загальні компетентності

- ЗК 1. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.
- ЗК 2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації з різних джерел.
- ЗК 4. Здатність працювати в міжнародному контексті.

Спеціальні (фахові) компетентності

- СК01 Здатність розв'язувати комплексні проблеми, виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти.
- СК02 Здатність застосовувати сучасні методології, методи та інструменти теоретичних та емпіричних досліджень у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти.
- СК03 Здатність проектувати, моделювати, розробляти нові технології, методики і засоби у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти.

СК04	Здатність здійснювати науково-педагогічну та освітню діяльність у закладах вищої освіти (наукових установах) у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.
СК05	Здатність розробляти проекти у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти та управляти ними, презентувати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та іноземною мовами.
СК06	Здатність здійснювати науково-педагогічну та освітню діяльність у закладах вищої освіти (наукових установах) у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.
СК07	Здатність здійснювати порівняльний аналіз українського й зарубіжного досвіду у використанні дослідницького інструментарію для розроблення передових практик доступної і безбар'єрної освіти осіб з ООП.
СК0 8.	Здатність вивчати і застосовувати інноваційні цифрові технології у проєктній дослідницькій діяльності.
СКО 9	Соціокультурна компетентність. Здатність критично осмислювати основні світоглядні теорії соціокультурності, мовної ідентифікації, фонду знань у навчанні та професійній діяльності; положень, які формують жестомовну картину світу; вміння відстоювати власні стратегії доступності, безбар'єрності у професійної діяльності.
СКО 10	Здатність застосовувати знання, пов'язані із соціально зорієнтованою комунікацією, особливостями соціально-ідентифікованих ролей і статусів жестомовних осіб різних вікових категорій; здатність до орієнтування у соціальних комунікативних ситуаціях із застосуванням необхідних форм мовлення у професійній діяльності.

Програмні результати навчання

РН01.	Мати передові концептуальні і методологічні знання, загальний науковий кругозір, необхідні для критичного аналізу та переоцінки наявних знань і професійних практик у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти.
РН02.	Розуміти загальні принципи, методи освітніх наук, а також загальну методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти та у викладацькій практиці.
РН03.	Мати дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень, розв'язання значущих проблем у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти.
РН04.	Планувати і виконувати наукові і прикладні дослідження зі спеціальної та/або інклюзивної освіти, здійснювати критичний аналіз результатів власних досліджень і результатів інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо

	досліджуваної проблеми з дотриманням академічної доброчесності.
PH05.	Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.
PH06.	Формулювати і перевіряти гіпотези у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень, статистичного аналізу та комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.
PH07.	Розробляти та досліджувати концептуальні та інші моделі педагогічних ситуацій, нових методик, інструментів тощо, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти та у дотичних міждисциплінарних напрямках.
PH08.	Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями, широкою науковою спільнотою, суспільством в цілому українською та іноземною мовами результати досліджень, наукові та прикладні проблеми освіти, оприлюднювати результати власних досліджень у наукових публікаціях в провідних вітчизняних і міжнародних наукових виданнях.
PH09.	Розробляти та реалізовувати наукові та/або прикладні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі науково-прикладні проблеми у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти з урахуванням правових, етичних та економічних аспектів, забезпечувати захист інтелектуальної власності.
PH10.	Організовувати та здійснювати освітній процес у сфері спеціальної та інклюзивної освіти, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, розробляти та викладати навчальні дисципліни зі спеціальної та/або інклюзивної освіти у закладах вищої освіти.
PH11.	Розвивати здатність до застосування знань основних принципів, правил, прийомів і форм доступної комунікації з використанням доступних форм мовлення; вміння використовувати різноманітні інформаційні джерела та способи отримання інформації у професійних цілях.
PH12.	Вибудовувати процес інформативно-доступного спілкування, налагоджувати продуктивну професійно-компенсаторну і навчально-реабілітаційну взаємодію, суб'єкт-суб'єктну комунікацію у професійній сфері.

Програма дисципліни	
Тема 1	Год Наукова парадигма феномену глухоти
	Соціокультурний підхід у феномені глухоти, термінологія, відмінності з медичним підходом. Жестомовна політика і практика Євросоюзу, мінімальні стандарти вивчення і використання НЖМ Планування жестомовної політики і практики в Україні: кроки і шляхи реалізації на рівнях, у сферах, зв'язках. УЖМ на законодавчому рівні (статус, позиція, предмет, засіб).
Тема 2	Структура і особливості української жестової мови
	1. Загальна характеристика жестової мови як знакової комунікативної природної системи. 2. Термінологія «кальковане жестове мовлення», «жестова мова», «жестове мовлення», «жестова одиниця» та ін. 3. Особливості УЖМ: морфологічні, кінетичні, граматичні, синтаксичні.
Тема 3	Роль і значення УЖМ у критичний період розвитку дитини
	Критичний період, мовна депривація, перша мова, соціальна мова, друга мова, сенситивність. Порівняльний аспект розвитку слухової і глухої дитини з огляду на «вікно об'єктивних» можливостей, умови інформаційно-доступної складової середовища. УЖМ як засіб розвитку дитини в умовах слухової депривації. Перші жести дитини.

План					
Семестр, тиждень, заняття (дата)	Тема, План заняття	Аудиторні заняття		Самостійна Робота	
		Форма	Год	Завдання	Год
Заняття 1	УЖМ і українська дактилологія Лінгвістичні особливості УЖМ у порівнянні з українською дактилологією (спільне, відмінне, специфічне).	Практичне	2	Термінологічні поняття з УЖМ, українська дактилологія в системі спеціальної, інклюзивної освіти. Робота з термінологічними, жестовими словниками, жестівниками.	10
Заняття 2	Правила комунікації Специфіка сприймання інформації слуховими і глухими мовцями. Візуальний аспект (просодика). Правила дактилювання (основні, допоміжні, технічні). Авторська модель опанування українською дактилологією.	Практичне	2	Аналіз зразків жестового, дактильного мовлення. Специфіка візуального контексту, почерку жемтомовних різного віку, мовного середовища та ін.) Норми (характерні помилки) опанування українських дактилем на практичному матеріалі	10
Заняття 3	Жестові словники, жестівники. Жестоназви, жестодії, жестознаки та ін. Семантичні особливості. Жестове ім'я в УЖМ. Види і характеристика імен за характерними ознаками. Кінетичні особливості.	Практичне	2	Картина світу Глухих. Робота з жестовими словниками, жестівниками. Семантичні особливості УЖМ. Кінетичні особливості, способи будови ЖО. Локалізація, конфігурація, напрям і характер руху, просодія – як компоненти ЖО.	10
Заняття 4	Вивчення і засвоєння жестових одиниць з тематичної групи. Опанування жестової семантики з тем «Знайомство», «Дні тижня», «Запитання».	Практичне	2	Характерні особливості показу жестових одиниць. Відпрацювання навичок показу, пригадування, впізнання, зчитування жестоназв, жестодій тематичних груп. Сучасні жестівники.	10
Заняття 5	Числожести в УЖМ. Загальні семантичні поняття (1-4), варіанти показу. Орієнтовні вправи на закріплення з сучасних	Практичне	2	Числожести в УЖМ на прикладі 1-5, 6-9, десятків, сотень та ін. Один* у УМ, переклад УЖМ, похідні жести від 1.	10

підручниках (Н 90) і (Н 91),
жестівниках, посібниках.

Два* в УМ, переклад УЖМ,
похідні жести...
Три в УМ, переклад УЖМ.
Чотири в УМ, переклад УЖМ.
Дериваційні особливості в
УЖМ при перекладі:
кількісних, порядкових
числівників, прислівників.

Індивідуальні завдання та підсумковий контроль	
Завдання	Особливості виконання та вимоги
1. Підготувати есе на тему «Особливості застосування термінів феномену глухоти у соціокультурному підході».	Письмова робота (2 сторінка) власної рефлексії: Проаналізувати терміни (українська жестова мова, дактильне мовлення, дактилологія, жестова мова, глухота, жестомовна особа, особа з порушеннями слуху) у сучасних термінологічних словниках зі спеціальної педагогіки і психології.
2. Продемонструвати навички володіння тематичною групою ЖО, дактилювання і зчитування інформації	Тематична група на вибір. Прості, складні, ускладнені вправи з дактилювання (збірка вправ у додатку).

Підсумковий контроль (залік)

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ до заліку

1. УЖМ у соціокультурного підходу феномену глухоти.
2. Жестові словники, жестівники.
3. Основні терміни української жестової мови. Українська жестова мова (УЖМ). Користувачі УЖМ.
4. Українська дактилологія. Дактилема.
5. Правила дактилювання: основні.
5. Технічні правила дактилювання.
7. Мовна і мовленнєва норма в українській дактилології.
3. Порівняльна характеристика словесної і жестової мови.
9. Жест. Види жестів за різними ознаками.
10. Жестоназви, їхня роль в УЖМ.
11. Жестодії, їхня роль в УЖМ.
12. Особливості візуального спілкування з жестомовними особами.
13. Орієнтовні стратегії ефективної комунікації (засвоєні здобувачем).
14. Орієнтовні стратегії ефективної комунікації жестомовною особою.
15. Роль першої, соціальної мови у розвитку дитини.
16. Жестомовна політика і практика в Україні.
17. Мінімальні стандарти вивчення і використання УЖМ.

Оцінювання навчальних досягнень	
Вид роботи	%
Відвідування аудиторних занять	20
Відповіді на запитання під час аудиторних занять	30

Індивідуальне завдання 1	10
Індивідуальне завдання 2	10
Підсумковий контроль (залік)	30
Всього	100

Шкали оцінювання			
Бальна	ECTS	Національна	Заліків
90-100	A	Відмінно	Зараховано
80-89	B	Добре	
70-79	C		
66-69	D	Задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	Незадовільно - з можливістю повторного виконання завдань	Не зараховано - з можливістю повторного виконання завдань
0-34	F	Незадовільно - з повторним вивченням дисципліни	Не зараховано - з повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання результатів навчання за дисципліною	
Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень
A	Знає про соціокультурний підхід, феномен глухоти, жестомовну політику, основи законодавства по УЖМ, уміє, успішно застосовує комунікацію українським дактильним мовленням, жестовим мовленням на достатньому рівні показу і зчитування при помірному темпі. Досконале опанування мовними і мовленнєвими нормами під час спілкування.
B	Знає і орієнтується про соціокультурний підхід, феномен глухоти, жестомовну політику, основи законодавства по УЖМ, уміє, застосовує комунікацію українським дактильним мовленням, жестовим мовленням на достатньому рівні показу і зчитування при помірному темпі (допускається до 5 помилок). Досконале опанування мовними і мовленнєвими нормами під час спілкування.
C	Знає окремі положення про соціокультурний підхід, феномен глухоти, жестомовну політику, основи законодавства по УЖМ, уміє, застосовує комунікацію українським дактильним мовленням, жестовим мовленням на достатньому рівні показу і зчитування при помірному темпі (допускається до 10 помилок). Володіє мовленнєвими нормами під час спілкування, не дотримується окремих правил.
D	Знає фрагментарно про соціокультурний підхід, феномен глухоти, жестомовну політику, основи законодавства по УЖМ, уміє, застосовує комунікацію українським дактильним мовленням, жестовим мовленням на елементарному рівні показу і зчитування при помірному темпі (більше 20 помилок). Елементарне опанування мовленнєвих норм, неправильний підбір жестових одиниць під час спілкування.
E	Не знає про соціокультурний підхід, феномен глухоти, жестомовну політику, основи законодавства по УЖМ, уміє, застосовує комунікацію українським дактильним мовленням, жестовим мовленням на елементарному рівні показу і зчитування при помірному темпі (більше 25 помилок). Зчитування дається з труднощами. Елементарне

опанування 11 окремих мовленнєвих норм, неправильний підбір жестових одиниць і нерозуміння такого підбору під час спілкування з різними комунікантами.

FX

Не знає про соціокультурний підхід, феномен глухоти, жестомовну політику, основи законодавства по УЖМ, не уміє, не застосовує комунікацію українським дактильним мовленням, жестовим мовленням на елементарному рівні показу і зчитування при помірному темпі (більше 40 помилок). Не відпрацьовано елементарне опанування окремих мовленнєвих норм, не знає жестових одиниць і не зчитує їх.

F

Не знає про соціокультурний підхід, феномен глухоти, жестомовну політику, основи законодавства по УЖМ, не уміє, не застосовує комунікацію українським дактильним мовленням, жестовим мовленням на елементарному рівні показу і зчитування при помірному темпі (понад 50 помилок). Не зчитує інформації. Не опанував мовними і мовленнєвими нормами, не знає основних жестових одиниць. Не ознайомлений з жодною методикою дактильного, жестового мовлення

Додаткові бали	
Вид роботи та вимоги	Бал за стобальною шкалою
1. Проаналізувати відмінності між дактильним і жестовим мовлення на прикладі жестомовної особи.	10
2. Знайти та проаналізувати в дисертаціях на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальної освіти та психології тематику досліджень із застосуванням УЖМ, дактильного мовлення.	10
3. Знайти в сучасному термінологічному словнику «Спеціальна педагогіка і психологія» основні терміни на позначення форм мови жестомовних осіб, охарактеризувати їх (концепція феномену глухоти, вчені, специфіка застосування).	10

Основна (обов'язкова) література

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» № 5670 (2020). Розділ 1: Ст. 3. П. 6; Ст. 4. П.1-4; Розділ 5. Ст. 21. П. 5 Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
2. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Розпорядження КМ України від 14 квітня 2021 р. № 366. Офіційний вісник України. 2021. № 36. ст. 2154.
3. Комунікаційна стратегія щодо створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Розпорядження КМ України від 20 грудня 2024 р. № 1301-р. <https://mev.gov.ua/sites/default/files/2024-12/komunikaciyna-strategiya-z-bezbarernosti.pdf>
4. Засенко В.В. (2008). Дактилологія. Енциклопедія сучасної України. Т. 7.- Київ: Інститут енциклопедичних досліджень, С.496. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/711107/>
5. Зборовська Н.А. (2007). Комунікативний підхід у взаємостосунках “дитина – дорослий”. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти кор. роботи у спец. школі: наук.-метод. зб. Вип. 9. К.: “Актуальна освіта” 2007. С. 74-78.
6. Зборовська Н.А. (2014). Особливості соціальної ситуації розвитку та мовної компетентності учнів з порушеннями слуху. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2014. Вип. 6. С. 60-66.
7. Іванюшева Н.В., Зуєва С.М. (2000). Тематичний відеословник жестової мови. Київ, 2000.
8. Іванюшева Н.В., Скурчинський В.В. (2020). Минуле і сучасне жестової мови: *жестівник*. К.: СПКТБ, 204 с.
9. Кондратюк С.С. (2021). Моделювання та розпізнавання жестів української дактильної абетки за допомогою кросплатформених технологій [Текст] : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 01.05.03. Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. 20 с.
10. Краєвський Р.Г. (1964). Мова жестів глухих. К.: Рад. школа. 219 с.
11. Кульбіда С.В. (2024). Соціокультурний дискурс української жестової мови в умовах сьогодення: *монографія*. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Відділ української жестової мови. Київ, 2024. 256 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739970/>
12. Кульбіда С.В. (2008). Дактилологія українська. Енциклопедія освіти / АПН У; гол. ред. В.Г.Кремень. К.: Юрінком інтер, 2008. С.161-162.
13. Кульбіда С.В. (2018). Категорія імені в українській жестовій мові. Теоретичне та методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : зб. наук. праць. Вип. 8. Славянськ: Донбаський держ. пед. університет, 2018. С. 125-139. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711954/>
14. Кульбіда С.В. (2010). Теоретико-методичні засади використання жестової мови у навчанні нечуючих: *монографія*. К.: ТОВ «Поліпром», 2010.
15. Кульбіда С.В. (2007). Українська дактилологія. Наук.-метод. посібник. Київ: Пед. думка, 2007. 256 с.
16. Кульбіда С. В. (2006). Правила дактилювання. *Дефектологія*, 1, 39-41. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714943/>
17. Кульбіда, С. (2024). ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПЛАНУВАННЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ: ВІД ПРАВ ДО МОЖЛИВОСТЕЙ КОРИСТУВАЧІВ ЖЕСТОВИХ МОВ. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 115(3), 36-49. <https://doi.org/10.33189/ectu.v115i3.183> <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742784/>
18. Кульбіда С.В. (2024). Інклюзивна освіта осіб з особливими освітніми потребами у європейському досвіді. Збірник наукових праць. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 2(25), 108-123. <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.259> <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744001/>
19. Литовченко, С., Кульбіда, С., Жук, В., Таранченко, О., Вовченко, О., Литвинова, В., Рибак, О., & Міськов, Г. (2024). Забезпечення безбар'єрності в освітньому процесі для дітей з порушеннями слуху. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 116(4), 29-44. <https://doi.org/10.33189/ectu.v116i4.194> http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/194?articlesBySameAuthorPage=2#articlesBySameAuthor
20. Кульбіда С.В., Рибак О.А., Адамюк Н.Б. (2024). Українська жестова мова: *жестівник*. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Відділ української жестової мови. Київ, 2024. 260 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740876/>
21. Кульбіда С.В., Чепчина І.І., Іанюшева Н.В., Адамюк Н.Б. Український жестівник для батьків. Жестівник. К.: СПКТБ УТОГ, 2011. 380 с.

22. Українська жестова мова: жести́вник. Кульбіда С.В., Чепчина І.І., Адамюк Н.Б., Іванюшева Н.В. (2013). Київ: Педагогічна думка. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732036/>

Додаткова література та інші джерела інформації

1. Бондар В.І. (2003). Спеціальна педагогіка: *понятійно-термінологічний словник*. Луганськ: Альма-матер.
2. Спеціальна педагогіка і психологія: *сучасний термінологічний словник*. Л.І. Прохоренко, В.В.Засенко. Київ:Генеза, 2024.
3. Зборовська Н., Кульбіда С. (2007). Особливості лінгвістичного дослідження української жестової мови у доробку Р. Г. Краєвського. *Жестова мова й сучасність* : зб. наук. праць. Вип. 2. К., 2007. С.197- 210.
4. Кульбіда, С.В. (2018). *Сучасні тенденції вивчення мов глухих як інформаційно-комунікативного засобу у міжнародному проєкті "Spreadthesign"*. Всеукраїнська науково-практична конференція «Освіта осіб з особливими освітніми потребами: виклики сьогодення» 21.06.2018, Київ. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/710996/>
5. Кульбіда С.В. (2019). Лінгводидактичні засади вивчення української жестової мови: *монографія*. Київ: Інтерсервіс, 2019. 238 с.
6. Кульбіда С. В. (2005). Жестова мова по-білоруськи. *Наше життя*, 3, 5.
7. Кульбіда С.В. (2009). Українська жестова мова як природна знакова система. *Жестова мова й сучасність* : зб. наук. праць. 2009. Вип. 4. С. 218-239. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/1979>
8. Кульбіда С.В. (2005). Стан використання і вивчення жестової мови. Історія досліджень. Сучасні системи розвитку спеціальної освіти (укр.-канадський досвід. Матеріали міжнародної конференції. Київ-Едмонтон: Науковий світ, 2005. 75-83. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/706131/>
9. Кульбіда С.В. (2017). Зародження жестової мови в освітніх осередках для глухих (поч. ХІХ ст. - поч. ХХ ст.). Зб. центру наук. публікацій "Велес" за мат. науково-практ. конференції 2 ч. : "Актуальні проблеми розвитку світової науки", м. Київ : зб. статей (рівень стандарту, акад. рівень). К.: Центр наукових публікацій, 2017. С. 56-62. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707081/>
10. Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів в умовах модернізації освітньої діяльності). *Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 вид., доп. і перер., 229-256*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.
11. Кульбіда С.В. (2012). Філософські підходи теоретико-методологічної бази спеціальної освіти: джерела розвитку нечуючої особистості. *Жестова мова й сучасність: збірник наукових праць*. Вип. 7. С. 175-196. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/1983>
12. Максименко Ю.П., Іванюшева Н.В., Щур Р.І. (1990). Азбука жестів. СПКТБ УТОГ.
13. Тищенко О.М., Кульбіда С. В. (2005). Українська жестова мова як об'єкт лексикографічної параметризації. *Лексикографічний бюлетень*. Вип. 12. Київ, 2005. С.37-42. Режим доступу <http://www1.nas.gov.ua>
14. Ручна-Зручна розмова. Путівник жестовою мовою / Ганна Ткач. Ілля. Ірини Куценко. - Київ : ТОВ «Видавничий дім «Міміно», 2023. - 120 с. (переклад жестовою мовою Ольги Рибак).
15. *Advances in the sign language development of deaf children* / edited by B. Schick, M. Marschark, and P.E. Spencer. (2006) New York: Oxford University Press.
16. Baker, A., Beppie van den Bogaerde (2008). Code-mixing in signs and words in input to and output from children. In *Sign Bilingualism: Language Development, Interaction, and Maintenance in Sign Language Contact Situation*, Carolina Plaza-Pust and Esperanza Morales-López (eds.), 1–27. Amsterdam: John Benjamins.
17. Schick, B., Marschark, M., Patricia E. Spencer (2006). *Advances in the Sign Language Development of Deaf and Hard of Hearing Children*. Oxford: Oxford University Press.
18. *Education and identity*. A.W. Chickering, L. Reisser. – 2nd ed. (1993). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
19. Kulbida, S. (2019). Features of bilingual approach application in special institutions for deaf in Ukraine. *Education: Modern Discourses*, 2, 141-152. <https://doi.org/10.32405/2617-3107-2019-1-17> Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719123>
20. *Linguistics of American Sign Language : an introduction*. C. Valli, C. Lucas, K. J. Mulrooney. – 4th ed. – (2005). Washington: Gallaudet University Press.

21. Advances in the sign language development of deaf children / edited by B. Schick, M. Marschark, and P.E. Spencer. (2006) New York: Oxford University Press.
22. Education and identity. A.W. Chickering, L. Reisser. – 2nd ed. (1993). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
23. Linguistics of American Sign Language : an introduction. C. Valli, C. Lucas, K. J. Mulrooney. – 4th ed. – (2005). Washington: Gallaudet University Press.

Електронні ресурси:

[http://www.](http://www.lib.iitta.gov.ua) [lib.iitta.gov.ua](http://www.lib.iitta.gov.ua)
<http://www.britishsignlanguage.com>.
www.lifeprint.com/dictionary.htm.
<http://www.spreadthesign.com>.

Методи навчання

Методи організації і здійснення навчально-мовної (мовленнєвої, комунікативної) діяльності; методи стимулювання і мотивації мовної, мовленнєвої, комунікативної діяльності; методи контролю і самоконтролю за ефективністю означених видів діяльності. Словесні: бесіди, розповідь, проблемний виклад, розв'язання проблемних ситуацій і проблемно-пошукові ситуації, евристична бесіда, дискусія тощо. Наочні: візуалізація, опорні конспекти, інструктаж до семінарських занять і самостійної роботи здобувачів, методи подачі інформації за допомогою мультимедійних слайд-презентацій, відеоматеріалів, зразків індивідуального мовлення. Практичні: спостереження, аналіз, відтворення, зчитування і систематизація мовного (мовленнєвого) матеріалу, евристична бесіда, імітаційні методи, моделювання рухів руки (рук), рішення ситуаційних завдань, ігрове проектування, тестування.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Опорні конспекти лекцій. Силабус. Мультимедійні презентації до курсу. Інтернет-зв'язок, дзеркала, дидактично-роздатковий матеріал з української дактилології, УЖМ.

Поведінка на курсі

Відвідування аудиторних лекційних та практичних (або онлайн-занять). Сумлінне виконання індивідуальних завдань та самостійна робота над опануванням форм мовлення.

Інформація про викладача

Основні публікації з тематики дисципліни

1. Кульбіда С.В. (2024). Жестова мова у Європейському мовному портфолію. Безбар'єрність в освіті осіб з особливими потребами: досвід та інновації. *Матеріали X Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології*. – Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. С.238-241. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742977.pdf>
2. Кульбіда С.В. (2024). Європейське планування мовної політики: від прав до можливостей користувачів жестових мов. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 115(3), 36-49. <https://doi.org/10.33189/ectu.v115i3.183> Вилучено https://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/183
3. Кульбіда С.В. (2024). Освітня практика осіб з особливими потребами у європейському досвіді. *Збірник наукових праць. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 2(25), 108-123. <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.259>
4. Кульбіда С.В. (2024). Жестова мова у Європейському мовному портфолію. Безбар'єрність в освіті осіб з особливими потребами: досвід та інновації. *Матеріали X Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології*. – Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. С.238-241. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742977.pdf>
5. Кульбіда С.В., Рибак О.А., Адамюк Н.Б. (2024). Українська жестова мова: *жестівник*. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Відділ української жестової мови. Київ, 2024. 260 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740876/>
6. Кульбіда, С. (2022). Жестовий двомовний підхід у практиці спеціальних закладів освіти України. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 108(4), 20-26. <https://doi.org/10.33189/ectu.v108i4.119> http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/119
7. Кульбіда, С. (2022). Жестовий двомовний підхід у практиці спеціальних закладів освіти України. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 107(3), 7-18. <https://doi.org/10.33189/ectu.v107i3.110> Режим доступу http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/110
8. Коломєєць А.О., Луценко Л.М., Кульбіда С.В. (2022). Виховне гуманістичне середовище закладу освіти в сучасних умовах. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: науково-методичний збірник. Вип. 21. С.58-73. DOI: <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i21.212> Режим доступу <https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/212/194>
9. Кульбіда, С., Біланова, О., & Іващенко, Л. (2023). «Українська жестова мова» - упровадження нового державного стандарту У 5-6 класах нової української школи. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 109(1), 33-60. <https://doi.org/10.33189/ectu.v109i1.> Режим доступу http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/127/106
10. Кульбіда С.В. (2021). Особливості комунікативної діяльності нечуючих учнів: *монографія*. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, відділ навчання жестової мови. Київ: Інтерсервіс. 200 с. <https://doi.org/10.33189/isp21.01>. Режим доступу: <https://ispukr.org.ua/articles/doi/Svitlana%20Kulbida.pdf>
11. Kulenko, V., Morska, N., Fesenko, G., Poperechna, G., Polishchuk, R., & Kulbida, S. (2022). The Natural Human Rights within the Postmodern Society: a Philosophical SocioCultural Analysis. *Postmodern Openings. Vol. 13, is. 1. - P. 186-197*. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/13.1/391>. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000751672600010>
12. Kulbida, S. (2020). Linguistic personality in Ukrainian language education of deaf education direction. *Education: Modern Discourses*, 3, 131-142. <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2020-3-13>
13. Кульбіда, С.В. (2018). *Сучасні тенденції вивчення мов глухих як інформаційно-комунікативного засобу у міжнародному проєкті "Spreadthesign"*. Всеукраїнська науково-практична конференція «Освіта осіб з особливими освітніми потребами: виклики сьогодення» 21.06.2018, Київ. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/710996/>
14. Кульбіда С.В. (2019). Лінгводидактичні засади вивчення української жестової мови: *монографія*. Київ: Інтерсервіс, 2019. 238 с.
15. Кульбіда С.В та ін. *Концепція білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху (2011)*. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/9292/>
16. Кульбіда С.В. Українська жестова мова як природна знакова система. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/1979/>
17. Кульбіда С.В. Жест як елемент жестикуляції. Локалізація – компонент жесту. Режим доступу

<https://lib.iitta.gov.ua/1980/>

18. Кульбіда С.В Конфігурація – компонент жесту. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v4i89.6> Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712622>

19. Кульбіда С.В Лексичне значення жесту. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/1981/>

20. Кульбіда С.В *Орієнтовна модель опанування української дактилогії. Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*, 2. С. 12-14. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/711529/>

21. Кульбіда С.В *Орієнтовна модель опанування української дактилогії (продовження). Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*, 3. С. 10-15. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/711530/>

Зворотній зв'язок

Тел. +380501435150
svk5554@gmail.com

Інше

Додатки 1,2. Комплекс вправ.

1. Дактильне відтворення з одночасною чіткою артикуляцією та правильною назвою літер:

а б в г г д е є ж з и і ї
й к л м н о п р с т у ф х
ц ч ш щ ю я ь

2. Зчитування і запис літер української абетки:

ж к і ю з р в ї ф с п б
у щ м ч н г х е ь к д я
з л р й ю ч п н ш ц в ї

3. Знаходження помилок у дактильній абетці:

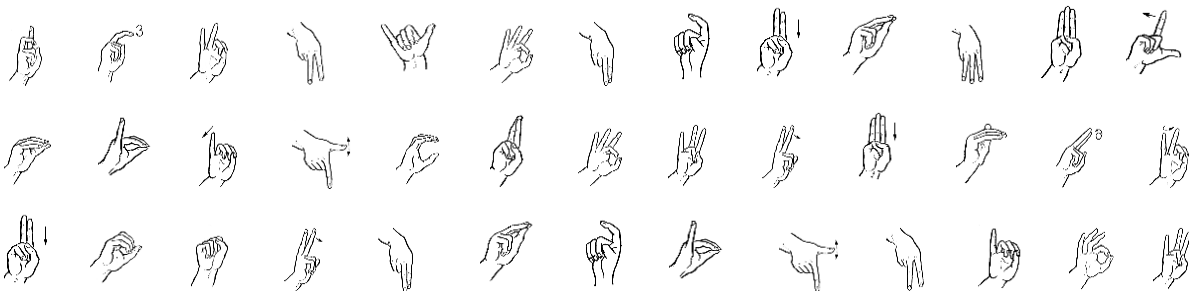
а б в г г д е є ч з й ї і и к п м р о л н с т
у ж х ц ч щ ш і я г

4. Дактильне відтворення пропущених літер української абетки з одночасною

чіткою артикуляцією та правильною назвою літер:

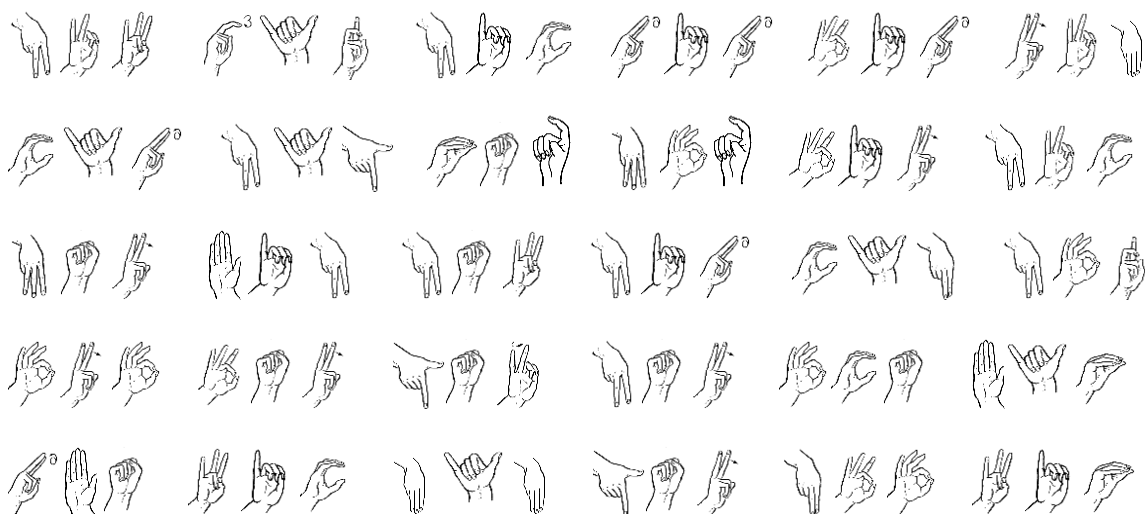
а б в г г □ е □ ж □ и і □
й □ л м н о □ р с т у □ х
ц □ □ щ ю □□

5. Відтворення дактилем з чіткою артикуляцією:

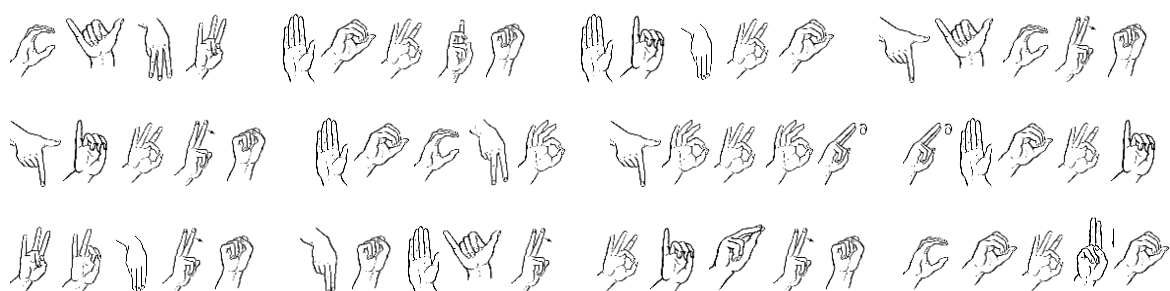

6. Визначення правил на показ дактилем і їх назва.

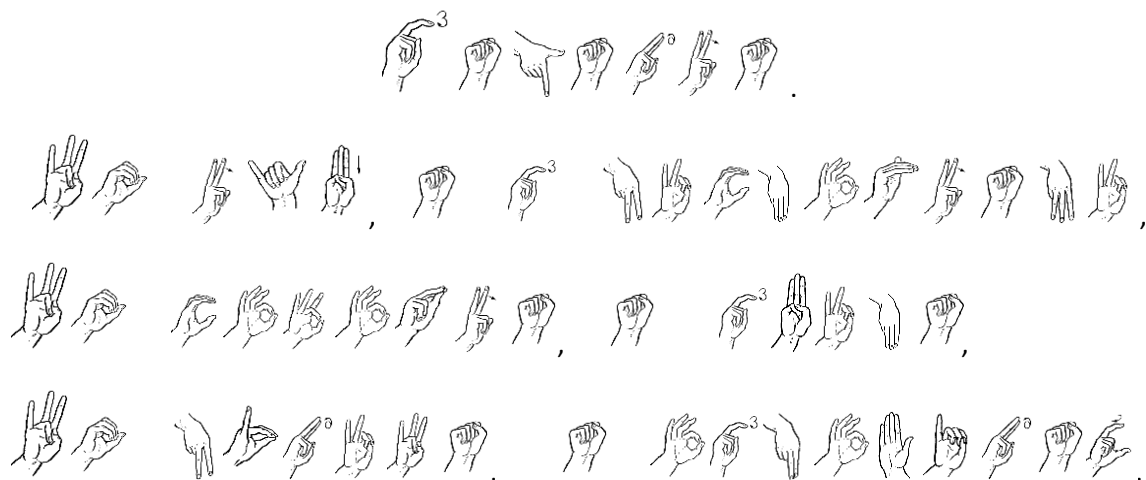
6. Читання дактильних слів:

7. Усне відтворення дактильних слів:

8. Відтворення дактильного тексту із дотриманням пауз, знаходження помилок:

Додаток 2.

1. Показати 5 жестів з теми «Запитання». Охарактеризувати локалізацію жесту.
2. Показати 5 жестів з теми «Родина». Охарактеризувати конфігурацію жесту.
3. Показати 5 жестів з теми «Погода». Назвати компоненти жесту.
4. Показати 5 жестів з теми «Школа». Назвати напрям руху жесту.
5. Показати 5 жестів з теми «Навчання». Охарактеризувати характер руху жесту.
6. Показати 5 жестів заперечення. Назвати компоненти жесту.
7. Показати 5 жестів ствердження. Назвати немануальний компонент жесту.
8. Показати 5 жестоназв з конфігурацією . Класифікувати ці жести.
9. Показати 5 жестодій з конфігурацією . Назвати компоненти жесту.
10. Показати 5 одnorучних жестів з конфігурацією . Назвати компоненти жесту.
11. Показати 5 дворучних жестоназв з конфігурацією . Симетричні жести.
12. Показати 5 одnorучних ЖО з конфігурацією «Вказівний палець». Класифікувати ці жести.
13. Показати 5 дворучних ЖО з конфігурацією «Вказівний палець». Несиметричні жести.
14. Перекласти УЖМ: ЛІС, ЛИС, ЛИСТ (різні значення). Особливості візуального спілкування.

Затверджено

Протокол № 5 від 12 / 05 / 2025 р.

Укладач

Кульбіда С.В.

Завідувач відділу

Кульбіда С.В..